

Intervju s Dragutinom Vargom i Sinišom Miličićem objavljen na portalu [Slobodni Filozofski](#)

5. kolovoza 2012.

Razgovor s radnicima ITAS-a: Tvornica se brani iznutra! (I.)

Prvi dio intervjuja s radnikom ITAS-Prvomajska Dragutinom Vargom i predsjednikom Regionalnog industrijskog sindikata (RIS) Sinišom Miličićem o borbi radnika za ITAS. U prvom dijelu intervjuja razgovaramo o radničkom odlučivanju u ITAS-u za vrijeme Jugoslavije, o pretvorbi i privatizaciji 90-ih, o početku problema u ITAS-u i borbi radnika za vlastita radna mjesta. Razgovor je vodio Juraj Katalenac.

Za početak, možete li nas upoznati ukratko s poviješću ITAS-a do 1990-ih. Kada je osnovan, koliko je bilo zaposlenih? Kako u Jugoslaviji govorimo o sustavu „radničkog samoupravljanja“ na koji su način radnici sudjelovali u upravljanju, a na koji direktor? Je li ikad bilo kakvih prosvjeda ili štrajkova radnika zbog neslaganja s upravom?

Dragutin Varga (V): ITAS je osnovan 1961. kao zanatska radionica za pripomoć u održavanju žičara pomoću kojih se vozio ugljen iz ugljenokopa u Ivancu, Ladanju i Brodarevcu. Na današnje mjesto se preselio 1962. godine, izgrađeni su prvi pogoni i počeli su se zapošljavati prvi metalci na ovom prostoru. U ono je vrijeme Prvomajska iz Zagreba bila čak šesti proizvođač alatnih strojeva i pribora na svijetu gdje je ITAS bio jedna od podružnica Prvomajske.

Postojao je program i baza za školovanje potrebnih kadrova. Program se širio i s inženjerima koji su završavali fakultete u Zagrebu, Sloveniji itd. i oni su bili nositelji programa i budućnosti metalne industrije u ivanečkom kraju. ITAS je u svojim najboljim godinama, kasnih osamdesetih i ranih devedesetih, imao 900 zaposlenih, čiji se broj tijekom pretvorbe i privatizacije prepolovio na 500, da bi zatim uslijedila ona famozna '91, kada se ušlo u rat, partneri su počeli otkazivati poslove i došlo je do još veće krize gdje je nažalost 200 ljudi ostalo bez posla.

Radnicima se prezentiralo da oni upravljaju, a oni to nisu. Taj sustav mi možemo nazvati radničkim samoupravljanjem, ali on to nije bio i trebalo ga je doraditi.

Što se tiče upravljanja, postojao je radnički savjet. Članovi za radnički savjet su se birali s liste, a sve po nalogu Saveza komunista kojeg je svaka radna organizacija morala imati ogranak. Savez je dolazio s prijedlozima, što znači da se nitko nije smio pobuniti protiv njih. Sjećam se, 1987. sam bio prvi koji se pred radnicima pobunio protiv toga da Savez odlučuje tko će nas predstavljati u radničkom savjetu ili u centralnom radničkom savjetu, jer je još postojao SOUR Prvomajska, da bi izgleda time što sam se pobunio probudio kod radnika neki revolt i baš su mene izabrali da ja idem u radnički savjet, jer nisam bio član Saveza i do tada su birani samo podobni ljudi. Radnike je motivirala ta moja izjava, kao suprotstavljanje nekom režimu i ne znam ti ja čemu već, pa su me predložili, a uprava je to morala prihvatiti. To je bio prvi put da su radnici birali predstavnike koje su sami predložili. Radnicima se prezentiralo da oni upravljaju, a oni to nisu. Taj sustav mi možemo nazvati radničkim samoupravljanjem, ali on to nije bio i trebalo ga je doraditi.

Ja sam u ITAS-u od 1973. godine. Došao sam kao učenik prvog razreda srednje škole i ne sjećam se da je u ITAS-u za vrijeme onog režima bio ikakav prosvjed ili da je netko rekao "E, nećemo raditi". 1996. godine se prvi put stihijski stalo s radom.

Direktor normalno da je bio bog i batina – zakon, nisi mogao doći do direktora uopće da se požališ jer je tako bila ustrojena piramida. Mogao si ga vidjeti jedino ako ga je njegov vozač provezao pokraj tebe, ali inače bili su bogovi.

Na koji način se odvijala „pretvorba i privatizacija“ u ITAS-u te na koji je način ona ovisila o privatizaciji Prvomajske, kao glavnog poduzeća?

V: 1990. je došlo do raspada SOUR Prvomajske. Propalo je rusko tržište, s kojim je u najvećoj mjeri Prvomajska radila, ali i dosta tvornica iz Jugoslavije. ITAS se odvojio nakon raspada Prvomajske i postali smo ITAS d.d. Prvo je bila pretvorba, pa onda privatizacija. Radnici [su] dobili 51% dionica vlasničkog udjela (svi zaposleni, čak i umirovljenici) i imali su pravo otkupiti ostale dionice. Međutim u ITAS-u nije bilo čovjeka koji je mogao kupiti dionicu koja je vrijedila 100 njemačkih maraka.

Siniša Miličić (M): Ovih 51% su mogli kupiti uz popust, da ne bi ispalo da su dobili besplatno, a ostalo se trebalo kupiti po punoj cijeni.

V: Radnici nisu shvaćali što su te dionice koje su im podijeljene. Ušli smo u nešto novo totalno nepripremljeni. Radnici nisu bili svjesni svojih mogućnosti i načina odlučivanja kada si dioničar. Još uvijek je vrijedilo pravilo od prije 90-ih da je direktor bog. Postojao je i nadzorni odbor, no još uvijek je glavnu riječ o svemu imao direktor, iako smo bili dioničarsko društvo (d.d.). Dakle, niti su se radnici trudili saznati kakve mogućnosti i prava oni imaju kao dioničari, niti im je direktor htio

reći. Jedina dobra stvar u cijeloj ovoj situaciji je ta što u ovom sustavu podjele i prodaje dionica ranih 90-ih nitko nije mogao doći i otkupiti sve te steći većinski udio.

Za koje je tržište ITAS d.d. radio 1990-ih?

V: Za rusko i istočnonjemačko. Nakon devedesetih rusko tržište potpuno otpada. Devedesetih je ITAS d.d. mogao isključivo opstati na zalihama strojeva iz Istočne Njemačke. To je bilo u neku ruku sistem „roba za robu“, odnosno mijenjali smo naše diobene aparate i pribore za njihove strojeve na koje smo ugrađivali dio opreme i onda ih prodavali po cijeloj Jugoslaviji, čak i nakon devedesetih. Na tome je opstao ITAS d.d. dok je bilo strojeva za prodaju. Devedesetih nije više bilo mogućnosti niti sredstava za ulaganje u vlastiti proizvod. Negdje 1992., '93. nam se javio BIMAQ partner iz Venezuele, a do 2000. smo skoro samo za njega radili. Za njega smo radili paletu strojeva za brušenje i honanje radilica cilindra od motora svih vrsta za strojeve svih vrsta, čak i za lokomotive. 1995., '96. se pojavio naš najveći partner Kunzmann, koji je došao s programom izrade glodalica vertikalnih CNC (tada ECN), za kojega i danas radimo u najvećoj mjeri (35% ukupne proizvodnje).

Kada su počeli prvi problemi u ITAS-u?

V: Prvi problemi su nastali 1999. kada su počele kasniti plaće. Radilo se o tri i pol plaće. 1996. se u Hrvatskoj počeo primjenjivati zapadni Zakon o radu te su na snagu stupila radnička vijeća i ITAS je 1996. osnovao radničko vijeće koje se čak jedino u ovoj županiji, u ono vrijeme, suprotstavilo županu i njegovim suradnicima. Kako radnici nisu dobili tri i pol plaće u studenom, zatražili smo prijem kod župana Marijana Mlinarića. Htjeli smo znati je li moguće da nam Vlada da nepovratna sredstva za bar jednu minimalnu plaću. Dobili smo potvrdni odgovor i 30. studenog 1999. ITAS-u su isplaćena sredstva za minimalnu plaću svih zaposlenih. 3. siječnja smo se vratili na posao i više nije bilo niti jedne kune na računu. Direktor je namjenske novce potrošio za neku građevinsku firmu koja je navodno nešto radila za ITAS, a jedan dio novca je bio, navodno, pozajmica za neku drugu tvrtku. Tada smo, u siječnju 2000., prvi put stali s radom – spontano, ne organizirano – i tražili smo da nam se isplate novci koje je Vlada prosljedila na naš račun, međutim od toga nije bilo ništa. To je bio povod da zatražimo radničko vijeće i sindikat da se sazove sjednica nadzornog odbora. U ono vrijeme se vlasnički udio već promijenio i radnici nisu imali više većinu. Nadzorni odbor su činili gospodin Njavro i Dinko Cvitan, sadašnji ravnatelj Uskoka, koji je predstavljao PIF „Sunce“, a državu, odnosno Fond za privatizaciju je predstavljao ravnatelj mirovinskog i zdravstvenog osiguranja u Varaždinu, gospodin Lacković. Mi smo tražili da se sazove sjednica nadzornog odbora da se smijeni direktor jer je potrošio namjenska sredstva bez da je bilo koga obavijestio ili tražio nekakvo odobrenje. Međutim, na sjednici nadzornog odbora nadzorni odbor je odlučio da neće mijenjati direktora jer iako je direktor napravio veliku štetu netko drugi bi mogao napraviti goru. No, direktor je sam podnio neopozivu ostavku i na toj istoj sjednici je gospodin Vjekoslav Bregović imenovan za vršioca dužnosti. Gospodin Bregović je bio v.d. dva

mjeseca da bi potom bio imenovan za direktora ITAS-a d.d. Međutim i dalje je ostao problem s one tri i po neisplaćene plaće (ostale plaće su redovno dolazile), da bih ja 2000. godine predosjećao što bi nam se moglo dogoditi i pokušao sam organizirati i osnovati udrugu malih dioničara jer sam vidio da pojedinačno nećemo moći ostvariti svoja prava. Priredio sam svu dokumentaciju, čak i izvode iz depozitne agencije. No, pošto sam 1996. s nekolicinom radnika podnio tužbu protiv firme, meni se to 2000. s imenovanjem novog direktora obilo o glavu i on mi daje otkaz kao članu radničkog vijeća. Nakon dvije godine i devetnaest dana bez ijedne kune primanja i suočen s propašću ideje o udruzi malih dioničara, sud me vratio na posao. No, po povratku u ITAS naišao sam na nove vlasnike.

Možete li malo pojasniti situaciju oko promjene u vlasničkom udjelu u ITAS d.d.-u?

M: Radnici su bili potencijalni vlasnici 51% dionica, ali kako nisu mogli otplaćivati nikada nisu ostvarili svoja prava na njih.

V: Riječ je o kuponskoj privatizaciji, gdje su branitelji imali pravo na dionicu u svakoj tvornici gdje su bile slobodne dionice. Tada su osnovani PIF-ovi koji su otkupljivali od branitelja dionice. Na taj način je PIF „Sunce“ došao do 32% dionica ITAS-a. 29% je imao Fond za privatizaciju, tj. država, a ostalo su imali radnici. Dakle, radnici su već tada izgubili vlasnički paket, a to se vidi i iz sastava Nadzornog odbora, odnosno koliko tko ima članova (PIF „Sunce“ i država tri, a radnici dva).

Gospodine Varga, kako se situacija razvijala u ITAS d.d. po vašem povratku na posao? Rekli ste da se promijenila vlasnička struktura, odnosno da je ITAS dobio nove vlasnike. Koliko sam upoznat sa situacijom tu dolazi do borbe radnika protiv uprave. O čemu se tu zapravo radilo?

V: 2001. godine Marija Brezovec, vlasnica tvrtke „Breza“, šefica računovodstva u CONING-u, tvrtci Radimira Čačića, i HNS-ova gradonačelnica Ivaneca, kupuje dionice ITAS d.d. Najprije kupuje 20% državnog udjela, potom otkupljuje dionice PIF-a „Sunce“ i prelazi u većinsko vlasništvo, a da bi bila apsolutni vlasnik 75% udjela nudi radnicima novac za dionice; jedan dio radnika pristaje i radnici padaju na 22% ukupnog udjela u tvrtci. No kupnjom dionica ne postaješ vlasnik nekretnine, barem sam ja to tak' tumačio, dok je gospođa Brezovec tumačila kako ona sada može raditi s radnicima i tvrtkom što želi.

Nakon godinu dana smo ustanovili da su osnovane sestrinske firme u koje se počela iznositi imovina ITAS-a. U isto vrijeme smo pregovarali o kolektivnom ugovoru kojeg uprava nije htjela potpisati. Tada je direktor ITAS-a bio Ivan Canjuga, nećak M. Brezovec. Ona saziva sjednicu nadzornog odbora na koju su pozvani i predstavnici sindikata jer smo bili organizirali jednodnevni štrajk upozorenja. Na sjednici je M. Brezovec rekla kako neće udovoljiti našim zahtjevima, da je ona da CONING opstane otvorila sedam sestrinskih firmi, a da će za ITAS otvoriti i deset ako treba. Nakon ovih njezinih izjava ja sam napustio sjednicu. Sljedećeg dana, 17. rujna 2003.,

pokrenuli smo jednodnevni štrajk upozorenja gdje smo izrazili neslaganje s politikom vlasnika jer je ona vodila u propast. 24. rujna kolege iz štrajkačkog odbora i ja ponovno dobivamo otkaz i u tom trenutku oni osnivaju novu firmu ITAS-Nova. Tokom štrajka su pokušavali dobiti radnike da prijeđu u firmu. Drugi štrajk je uslijedio 1. studenog 2003. Štrajk je bio do ispunjenja uvjeta, a jedan od uvjeta radnika je bio i povratak pet radnika iz štrajkačkog odbora na posao. Raspisan je čak i referendum i na referendumu je prošlo da se mi bez sudske odluke vratimo na posao. 6. studenog sam dobio poziv od direktora da se vratim na posao i u prosincu je potpisan kolektivni ugovor kojeg je u početku direktor odbio.

M: Ja (Sindikata metalaca) sam zajedno s cjelokupnim štrajkačkim odborom koji je dobio otkaz, podnio kaznenu prijavu protiv direktora koji im je otkazao ugovore i to je bio jedan od pritisaka zbog kojeg su oni vraćeni na posao. Kada su ponovno vraćeni na posao mi smo otkazali kaznenu prijavu, tj. obavijestili smo Državno odvjetništvo da više ne postoje razlozi za kaznenu prijavu, odnosno za proces protiv direktora.

V: Kolektivni ugovor je potpisan, no nakon toga direktor i dalje vrši samovolju: daje plaću kako želi, nagrađuje jedne radnike, a uskraćuje drugima. No zastrašujuće je bilo ono što smo mi otkrili u sudskom registru, odnosno da se rade kupoprodajni ugovori i da se imovina izvlači iz ITAS-a. Došli smo do tih ugovora i pokušali smo ih proturiti u medije. Naslov u lokalnim novinama bio "Vrući kesteni podno Ivančice" i jedan dio je bio čak i u Večernjem, ali dalje nije nitko previše reagirao. Ostalo je mrtvo slovo na papiru. To bi se sve odvijalo do 2005. godine, dakle, agonija: prekovremeno, plaće su počele kasniti, vlasnici više nismo, s 1. travnjem je proradila ITAS-Nova, koja je radila isto što i ITAS d.d., samo su radnici ITAS-Nove dobivali plaću. ITAS-Nova nije imala nikakvu imovinu, samo zaposlene na strojevima, a sve ostalo – konstrukciju, plan, računovodstvo, strojeve, ostale radnike itd. – sve je to bilo od ITAS d.d. Još je i ITAS d.d. plaćao usluge ITAS-Novoj jer su dvije bitne jedinice u proizvodnji – ličenje i termičku obradu – prebacili u novu firmu. ITAS je uredno isplaćivao na fakture ITAS-Novoj do 100.000 kn po svakoj toj jedinici te su i na taj način izvlačili novce iz ITAS-a, uz to što su već premjestili inventar i opremu.

Tu bih poručio svima koji se nađu u istoj situaciji da se tvornica ne brani izvana, nego iznutra. Da je netko nas u ono vrijeme uspio maknuti iz tvornice ne bi bilo danas ITAS-a.

To je kulminiralo u lipnju 2005. godine kada su htjeli fizički razdvojiti ITAS d.d. od ITAS-Nove, koje su se nalazile u istoj zgradi, gradeći zid u hodniku koji nam je bio žila kucavica jer jedni bez drugih mi ne možemo. Nakon četrnaest dana viličarom smo srušili zid, da bi ga oni pokušali ponovno izgraditi, ali ovog puta od armiranog betona i deblje cigle kako ga radnici ne bi mogli više srušiti. Prilikom pokušaja izgradnje toga zida sam ja javnim pozivom na lokalni Radio Ivanec pozvao sve radnike da dođu braniti svoju firmu. Iako nismo bili vlasnici smatrali smo da na to pravo jer smo tu radili preko trideset godina i nismo htjeli da ostanemo bez posla. Tu bih poručio svima koji se nađu u istoj situaciji da se tvornica ne brani izvana, nego iznutra. Da je netko nas u ono vrijeme uspio maknuti iz tvornice ne bi bilo danas ITAS-a. Spremni smo bili vezati se lancima za strojeve

jer smo imali saznanja iz policije da nas oni pokušavaju i vojskom istjerati i bili smo i za to spremni.

Jednostavno ljudima je voda došla do grla i nije bilo moguće izdržati pod tim režimom. Radnicima je pogotovo prekipilo kada su vidjeli da im se dio pogona, upravne zgrade i restorana, prostora u kojem su boravili toliko godina, ruši s jednim ciljem – da se udovolji jednom trgovačkom lancu da izgradi kraj tvornice trgovački centar i po cijeni od 141€ za jedan kvadratni metar. Usporedbe radi, cijela tvornica je kupljena za tri milijuna kuna, a samo tih 5000 i nešto kvadratnih metara je prodano za 1.205.000€. Kada je postala većinskom vlasnicom, gradonačelnici nije bilo u interesu da se proizvodnja nastavi, da se ulaže u nju i kadrove, nego da se izvuče novac, zatvori firma, pošalje ljude na cestu i kraj priče. No ja nisam takvoga mišljenja. Ja sam se odlučio boriti s radnicima za tu firmu. Ionako sam već dobio dva puta otkaz u toj firmi, pa ako ga dobijem i treći put – ništa strašno.

2004. kada su potraživanja radnika već prelazila deset milijuna kuna i meni je sinula ideja: ako njih otjeramo odavde i ako dokažemo da su nam dužni tih deset milijuna kuna da mi možemo kupiti tvornicu i postati vlasnici. Konačna ideja je bila njih maknuti odavde, radnicima isplatiti potraživanja i da radnici postanu vlasnici firme. To je bila cijela filozofija: dok god radnici ne budu vlasnici ITAS-a, neće biti dobro. Zbog toga smo prisilili direktora firme da pokrene stečaj, koji je i pokrenut 23. listopada.

Razgovarao Juraj Katalenac

9. kolovoza 2012.

Razgovor s radnicima ITAS-a: Tvornica se brani iznutra! (II.)

Drugi dio intervjua s radnikom ITAS-Prvomajska Dragutinom Vargom i predsjednikom Regionalnog industrijskog sindikata (RIS) Sinišom Miličićem o borbi radnika za ITAS. Razgovaramo o stečajnom procesu, problemima sa sindikatima i osnivanju RIS-a, organizaciji obrane ITAS-a, radničkom dioničarstvu, te kako ITAS-Prvomajska funkcionira danas. Razgovor je vodio Juraj Katalenac.

Možete li ukratko objasniti kakvu korist radnici imaju od pokretanja stečaja i kako se razvijala situacija u ITAS-u nakon pokretanja stečaja?

Dragutin Varga (V): U stečaju radnici dokazuju svoja potraživanja. Skupština vjerovnika odlučuje i donosi odluku na trgovačkom sudu da li je neka banka prijavila potraživanja i tu radnici trebaju

dokazati svoja potraživanja. Kad smo sve vjerovnike stavili zajedno i odvagnuli radnička potraživanja, radnici su imali 52,6% od ukupnih potraživanja, odnosno od ukupnih 32 milijuna kuna potraživanja, radnici i bivši radnici su imali 16 milijuna kuna potraživanja. Sustav u Hrvatskoj je takav da iznad sudca i stečajnog upravitelja je skupština vjerovnika, a na skupštini se odlučuje većinom glasova, odnosno 50+1. Zbog toga je cilj bio ujediniti sve radnike i naći predstavnika koji će ih zastupati i on na skupštini vjerovnika može odlučivati o svemu. Tada je stečajni upravitelj bio Velimir Slamar i on se držao strogo zakona, ali samo prve točke, odnosno da je stečaj rasprodaja imovine i namirenje vjerovnika rasprodanom imovinom, no nije se obazirao drugu točku koju smo mi čitali, tj. da se mora raditi u interesu nastavka proizvodnje. Njegov jedini i primarni cilj je bio s 31. prosincem 2005. sve radnike poslati na burzu, a ono što je za prodati – prodati, koliko će se tko namiriti iz toga – namirit će se. No, međutim pošto sam ja od 323 radnika koji su prijavili svoja traženja od 311 dobio punomoć da ih zastupam na trgovačkom sudu mogao sam odlučivati ide li stečaj u klasičnom smislu ili idemo prema nastavku proizvodnje. Ni u jednom trenutku mi nije palo na pamet dići ruke od borbe jer sam duboko vjerovao da mi možemo nastaviti proizvodnju i vratiti sve partnere za koje smo radili do 2005. godine i da se možemo i proširiti nešto kasnije, i da tu postoji velika mogućnost za uvođenje radničkog dioničarstva u ITAS.

Međutim, stečajni upravitelj nije bio tog razmišljanja i u suradnji sa sindikalistom Sinišom Miličićem i s odvjetnikom Hrvojem Pažinom došli smo do Ivana Polana. On je imao socijalnu notu jer je dugo godina radio za sindikat i znao je što je borba radnička. Bio je na listi stečajnih upravitelja i imao je reference kao pomoćnik stečajnog upravitelja u Tisku koji je u godinu dana izašao iz stečaja. To su bile neke reference koje su nas nagnale da ga pozovemo da bude stečajni upravitelj ITAS-a, da smijenimo Slamara, jer stečajni upravitelj se na sudu mijenja opet većinom glasova na skupštini, tako da sam ja mogao smijeniti i postaviti novog stečajnog upravitelja što sam i učinio. Krajem veljače I. Polan je službeno stupio na dužnost i počeo je raditi stečajni plan s preustrojem, tj. nastavkom proizvodnje. Stečajni plan je usvojen na skupštini. Sva imovina koja je ostala u ITAS-u iznosila je 3.400.000 kuna, tako da bi se rasprodajom imovine pokrilo svega 12,4% potraživanja. Tu je u stečajnom planu donesena odluka da svi koji žele mogu svoja potraživanja pretvoriti u dionice nove firme koja će se osnovati s 1. siječnjem 2007. godine pod imenom ITAS-Prvomajska. Sve dugove ITAS d.d. u stečaju stavljamo na jednu stranu, a ITAS-Prvomajska kreće od nule i sa strojevima u vrijednosti od 3.400.000 kuna. ITAS-Prvomajska nije imao nikakvih nekretnina jer su sve bile prebačene na ITAS-Novu, pa su stečajni upravitelj i državno odvjetništvo pokrenuli tužbe za povrat imovine, a u stečajnom planu je napravljeno tako da sva imovina koja se u stečajnom postupku vrati u ITAS d.d. u stečaju, posebnim ugovorom stečajni upravitelj prenosi u ITAS-Prvomajsku. Do sada smo dobili četiri pravomoćne presude od njih trinaest. Sve presude su riješene na Trgovačkom sudu u Varaždinu i samo se čeka potvrda Visokog trgovačkog suda iz Zagreba. Dakle, postoji velika vjerojatnost da se sva imovina iznesena iz ITAS-a vrati u ITAS-Prvomajsku.

Cijela ova pravna borba za ITAS je obilježena i nekim drugim zbivanjima. Raskinuli ste odnose sa Sindikatom metalaca i osnovali Regionalni industrijski sindikat (RIS), radnici su držali tvornicu itd. Što možete reći o tome svemu?

V: 2005. kada je bilo najpotrebnije da Sindikat metalaca stane iza radnika, nažalost sindikat to nije učinio. Tada je regionalni povjerenik Sindikata metalaca bio Branko Knez. 2006. nama su blokirali sindikalni račun i više nismo mogli raspolagati sredstvima. Razlog tome je bilo osipanje članstva, sindikalna vlastela u Zagrebu je trebala sve više novaca, a ako se ne proizvodi – nema plaća, što znači da nema niti sindikalnih članarina i došlo je do blokade računa. U to vrijeme Siniša Miličić, koji je čak bio zaposlen u Savezu samostalnih sindikata Hrvatske (SSSH), vidio je u kakvim problemima se mi nalazimo i daje otkaz u Savezu, te rađa se ideja da osnujemo sindikat gdje bi svi radnici bili isti. Nema metalaca, nema kožara, nema trgovaca, nema pekara, dakle industrijski sindikat općeg tipa gdje smo mi svi samo radnici i članovi sindikata. U Hrvatskoj neće biti dobro dok svi radnici ne budu članovi jednog industrijskog sindikata. Upravo je ta ideja da svi radnici mogu biti članovi jednog sindikata, bez obzira na to u kojoj grani pripadaju, kojeg su spola ili vjere, ono što je po meni ključno. Od tih ideja smo mi krenuli i mogu reći danas nakon šest godina nisam nikada zažalio za Sindikatom metalaca ili Savezom jer današnja sindikalna scena u Hrvatskoj je jedna. U Hrvatskoj ima oko 100 sindikata, što znači da ima oko 100 predsjednika, tajnika itd., no koliko bi se novaca uštedilo da postoji samo jedan sindikat i jedan predsjednik? Ne bi li onda bilo novaca da se može financirati jedan dan generalnog štrajka svih zaposlenih?

No to ima i drugu stranu medalje. Vi kao RIS imate puno veću autonomiju svog djelovanja, a da ste dio npr. SSSH morali biste raditi po njihovom diktatu. Problem u Savezu nije samo u tome što su radnici razjedinjeni granskim sindikatima, već što vodstvo ima određenu političku moć upravljanja radnicima. Radnici nemaju prostora za nezavisnu akciju, a sindikat kažnjava svako takvo djelovanje; npr. vama nisu pomogli u štrajku i u borbi za ITAS. Činjenica da postoji jedan veliki industrijski sindikat ne znači da taj sindikat ne bi obavljao istu funkciju koju obavljaju današnje sindikalne središnjice, a to je kontrola radnika u interesu kapitala.

Siniša Miličić (M): Da, recimo nas su uvijek pitali „zašto nismo“ ili „da li bismo“ prišli nekoj od središnjica. Mi neformalno surađujemo s Hrvatskom udrugom sindikata (HUS), nismo njihovi članovi, ali nadopunjujemo se. Kada bi našli takvu središnjicu u kojoj bi imali takvu autonomiju da lokalno možemo procijeniti što je za nas dobro, a što ne, i shodno tome postupati vjerojatno bismo bili u jednoj od središnjica. Međutim, takve središnjice u Hrvatskoj trenutno nema, tu je majorizacija, hijerarhija i vi jednostavno ne možete na terenu samostalno ili autonomno odlučivati o stvarima koje se direktno vas tiču. Zbog toga je nastao RIS i zbog toga on djeluje tako kako djeluje. U Americi sindikati su organizirani po „lokalu“ i svaki „lokal“ ima svoj broj i svoju autonomiju. Njima nitko ne može s visine narediti što trebaju raditi. Sustav treba biti obrnut, oni s terena trebaju utjecati na ove na vrhu, a kod nas je to naopako.

Vratio bih se na borbu u ITAS-u. Na koje su se načine radnici, osim institucionalno, borili? Recimo danas se u mnogim tvornicama u Hrvatskoj pokušavaju osnovati „stožeri za obranu“, po uzoru na kutinsku Petrokemiju, pa recite mi kako je borba za ITAS bila organizirana? Na koji su način sami radnici sudjelovali u borbi?

V: Mi smo po uzoru na Petrokemiju 2005. isto osnovali Stožer za obranu ITAS-a. Svako jutro je bio zadatak i dužnost, bez da je itko ikome naredio, doći na posao. Tada bi se pretresali događaji od prošlog dana i dogovaralo bi se što se taj dan treba napraviti. Raspodijeljene su bile straže 24 sata na dan da nitko izvana niti u jednu prostoriju ne može ući, a bili smo razgrađeni tj. nije bilo ove ograde koju danas imamo. Straže su ujutro morale Stožeru za obranu dostaviti podatke što se te noći događalo, da li je bilo pokušaja da se neka prostorija zaposjedne itd. Dakle, radila se tjedna smjena gdje je bilo određeno tko je i kada zadužen za određeni sektor. Na taj način smo mi funkcionirali.

Sam ulazak stečajnog upravitelja i stečajnog sudca u firmu je bio sljedeći. Ujutro sam bio pozvan na Trgovački sud u Varaždinu da oko 12 sati dolazi stečajni sudac sa stečajnim upraviteljem pa preuzme firmu i da me mole da ne bude niti jednog radnika. Mene?! Normalno kada sam došao u firmu radnici su me čekali i rekao sam im: „Ljudi slobodni ste do 12, a u 12 vas sve pozivam u firmu“. Dakle, kontra onoga što je meni rečeno na Trgovačkom sudu. Naravno, svi su se odazvali. Kada je stečajni sudac došao bio je zaprepašten i pitao: „Varga, a što je ovo? Rekli smo da nema ljudi.“ Ja sam samo odgovorio: „Izvoliš. Istjeraj ih.“ Tada je već skoro došlo do fizičkog obračuna sa stečajnim upraviteljem. Oni su htjeli da svi napustimo tvornicu, a da 23. listopada počinje svima otkazni rok, do 23. studenog, a nakon toga gotovo. No pošto ja nisam dopustio stečajnom upravitelju da obavlja svoju dužnost, na sreću, zapriječio sam mu ulazak u firmu i u jedan dio proizvodnje gdje je bilo dosta stvari koje su vrijedile i time sam očuvao onu imovinu koja je vrijedila da se rasproda.

Mi smo, a bilo nas je 206 onda, 23. studenog donijeli odluku da pošto posla nema, mi moramo odlučiti tko će na burzu, a tko će ostati. Oni koji ostaju u firmi nemaju nikakva primanja, a oni koji odlaze na burzu imaju 1000 kuna. Nitko od ljudi koji su bili na spisku da će ostati u firmi bez primanja nije zatražio da idu na burzu, a nismo osam mjeseci dobili plaću. S time da smo morali pokrenuti i štrajk glađu. Dakle, nakon prosvjeda koje smo imali pred županijom, zatvaranje državne ceste, rotora, pred gradskom vijećnicom da nam se pusti struja, jer su nam bili iskopčali struju, jedino što nam je preostalo je bilo da probamo sa štrajkom glađu. Mojih šesnaest kolega i dvije kolegice su se odlučile da probaju štrajkom glađu doći do nekog rješenja. 7. studenog smo počeli štrajk glađu, a 9. studenog na aktualnom satu u Saboru zastupnici Ivan Čehok i Vlado Kurečić postavljaju pitanje ITAS-a i nagovaraju premijera Ivu Sanadera da održi sjednicu Vlade po pitanju ITAS-a, da ljudi tu gladuju a država kao vlasnik HEP-a im neće pustiti struju da nastave proizvodnju. Istog dana je održana sjednica Vlade i premijer je dao preporuku HEP-u da se ITAS-u pusti struja i time je završio štrajk glađu. Bili smo spremni staviti i život na kocku. To su bili jedni

od teških i traumatičnih dana, jer ljudi su zbilja štrajkali i to se vidjelo na svakome. Vidjele su se intervencije medicinskih tehničara i doktora.

Koliko je cijela borba bila medijski popraćena? S jedne strane ste imali štrajk glađu, prosvjede ispred županije, na državnoj cesti i rotoru, zauzimanje tvornice i straže, sâm sudski postupak, a s druge strane imate upravu ITAS-a povezanu s Koningom, HNS-om i Radimirom Čačićem, odnosno određenim lobijem koji i dalje drži sjever Hrvatske, pa tako i medije.

V: Mogu reći da su mediji odradili svoj posao, ali tek onda kada je skoro sve bilo prekasno. Svejedno, da nije bilo medija sumnjam da bi toliko odjek bio u cijeloj Hrvatskoj. Danas je već štrajk glađu uobičajena stvar, kojem podilaze raznorazni ljudi iz banalnih razloga, no u onom trenutku je to bila borba za radno mjesto. Mediji su tu odradili svoje; od elektronskih medija, do HRT-a, Nove, RTL-a, županijske, VTV, svih novina. Mogu reći da smo i devetog, kada smo završili štrajk glađu, bili i gosti kod Hloverke Novak Srzić u emisiji Otvoreno gdje je tema bila izvoz, a ITAS je bio izraziti izvoznik pa je svejedno otišao u stečaj. I danas smo većinski, oko 90%, orijentirani ka izvozu.

Usprkos tome što tvrdite kako ste zadovoljni medijima i načinom na koji su oni popratili vašu borbu, mislim da mogu konstatirati kako danas nitko za nju ne zna. Sâma borba je vrlo brzo pala u zaborav. Danas imamo situaciju da se npr. u Dalmaciji zatvara velik broj firmi, posebice tekstilnih, ali imamo i slučajeve s Dalmacijavinom, Splitskom željezarnom itd. U takvim se situacijama primjeri radničkih borbi izvlače iz naftalina kako bi se mogla iskoristiti iskustva tih borbi. To su napravili studenti i Slobodni Filozofski s Petrokemijom, čija se borba i nedavno aktualizirala u medijima zbog situacije koju imaju s INA-om i MOL-om, no ITAS i dalje nitko ne spominje. Moram biti iskren i reći da se ne sjećam da sam ikada za ITAS čuo iz medija.

V: Dok se još uvijek vode svi ti sporovi, dok smo još uvijek u fazi stvaranja nečega iz pepela, možda nam i ti medijski natpisi ne bi toliko pomogli. Mi skupljamo materijale za medije jer kada su mediji pisali o ITAS-u većinom su pisali o lošim stvarima koje su se ovdje dešavale, a ja želim da se ITAS jednom pokaže kao primjer nečeg pozitivnog i borbe radnika; prvih radnika na ovim prostorima koji su uveli radničko dioničarstvo, prvi koji su u Hrvatskoj uveli upravni odbor umjesto nadzornog odbora, prvi koji su uveli pogonsku komisiju koju nitko drugi nema. Kada pravosuđe odradi svoj posao mi ćemo krenuti u medije sa svim materijalom koji smo prikupili, a onda će se zatresti brda.

Koja je razlika između upravnog i nadzornog odbora i što je to točno pogonska komisija?

V: Prema zakonu, nadzorni odbor bi trebao nadzirati rad uprave, on se sastaje u izvanrednim situacijama ili do tri puta godišnje i nema nekakvog velikog utjecaja na ono što direktor radi s tvornicom. Međutim, zakon iz 2009. je donio mogućnost da se umjesto nadzornog odbora može

imenovati upravni odbor koji ima više ovlasti i sudjeluje u odlučivanju i kreiraju poslovne politike firme. U statutu ITAS-a piše doslovno da upravni odbor bira direktora, ali ga ne mogu izabrati bez suglasnosti pogonske komisije. U poslovniku pogonske komisije stoji da članovi pogonske komisije mogu biti svi radnici koji mogu prisustvovati sjednicama uz prethodnu najavu, a u pogonskoj komisiji sudjeluju sindikat, članovi radničkog vijeća, poslovođe, direktor i rukovodioci. Svaki radnik kojega nešto zanima može prisustvovati sjednici pogonske komisije i komentirati. Kod nas je pravilo da će se sjednica upravnog odbora odvijati jednom mjesečno, a prije sjednice upravnog odbora obvezna je sjednica pogonske komisije s istom temom koja se nalazi na dnevnom redu sjednice upravnog odbora. Ako pogonska komisija nema nekih prigovora i smjernica, onda niti upravni odbor ne bi trebao imati.

Kako trenutno ITAS-Prvomajska funkcionira pod radničkim dioničarstvom, što trenutno proizvodite i u kojem smjeru mislite da će se ITAS-Prvomajska razvijati?

V: Trenutno ITAS-Prvomajska zapošljava 185 radnika. U ožujku ove godine radnici su odlučili da glavni izvršni direktor ne obnaša dužnost u interesu firme i njih, i na prijedlog i sindikata i radničkog vijeća, koji je poslan upravnom odboru, koji smjenjuje i imenuje izvršnog direktora, zatraženo je da se smijeni direktor. Upravni odbor mora slušati radnike jer su radnici vlasnici i upravni odbor je smijenio direktora i postavio novog Božu Dragoslavića, za kojega smo smatrali da je izraziti stručnjak u našem dijelu poslovanja, dakle diplomirani inženjer strojarstva specijaliziran za alatne strojeve koje mi proizvodimo, s dugogodišnjim iskustvom u SAS Zadar (Specijalni alatni strojevi) i sličnim tvornicama. Upravni odbor ga je imenovao 16. travnja. Moram komentirati kako mi je osobno užitak dolaziti na posao i surađivati s takvim stručnjakom za kojeg su radnici, gdje god oni radili, radnik i čovjek. Po preuzimanju dužnosti on je izjavio: „Ja sam došao služiti vama, a ne vi meni. Vi ste me izabrali, vi ste vlasnici, vjerujete u mene i ja služim vama. Sve svoje sposobnosti ću uključiti u to da bude vama bolje, a onda će biti i meni.“ Radnici su to objeručke prihvatili.

Ustanovili smo kako je prošli direktor sklapao štetne ugovore i poslove za ITAS te kako se nećemo tako lako izvući iz krize kako smo mislili. Održan je skup radnika gdje je donesena odluka da idemo još jednom u borbu za opstanak firme s novim čovjekom i s drugačijim pristupom te ćemo si za travanj, svibanj i lipanj isplaćivati isključivo minimalne plaće. Zajedno s izvršnim direktorom smo procijenili kako će nam to biti dovoljno vremena da firmu postavimo nazad na noge, da krenemo ka cilju. Cilj je oduvijek bio da u ITAS-u ne radi samo 170 ljudi, nego 250 i 300, da nijedan radnik nema minimalnu plaću i da ITAS-Prvomajska bude jedna europska moderna firma. Tu mora svaki radnik od čistačice do glavnog izvršnog direktora dati sve od sebe da to uspije. Ja sam uvjeren da ćemo mi uspjeti i to će onda biti znak da radničko dioničarstvo ima budućnost u ITAS-u.

2006. mi je rečeno da ono što ja želim da je to radničko samoupravljanje. Odgovorio sam im da zovu to kako god žele, ali za mene je to radničko dioničarstvo. Dok se većina firmi, koje su prošle kalvariju kao i ITAS, ne uzme tim lopovima i da radnicima u vlasništvo, jer jedino oni mogu upravljati njima i nitko drugi, neće biti dobro. Nadam se da ćemo se za godinu dana čuti i da ću moći reći kako smo uspjeli u svojem cilju. Da prilikom ulaska u Europsku uniju i ITAS-Prvomajska bude jedna moderna europska firma s realnim plaćama, da svaki radnik bude zadovoljan. Najbolji radnik je zadovoljan radnik, najbolji direktor je zadovoljan direktor, a direktor će biti zadovoljan ako mu radnici budu radili kako treba. Jedino se tako rezultati postižu.

Isto tako, moram istaknuti kako smo prvi u ovom dijelu Hrvatske koji su krenuli s izobrazbom učenika, radnika i da smo mi u zadnjih tri godine iz vlastitih kadrova obnovili radnički potencijal u pogonu. U ovom trenutku imamo oko 40 učenika, za koje smatram da će većina naći svoje mjesto u ITAS-Prvomajskoj da si osigura svoju egzistenciju. To nam je želja, da postanemo centar izobrazbe tih kadrova koji će kasnije naslijediti ITAS-Prvomajsku od nas. Trebaju nam novi mladi ljudi kojima će stariji ljudi moći prenijeti svoja znanja.

Razgovarao Juraj Katalenac